

Marja Karppinen
 Katja Petäjä
 Vesa Närhi

Haaveileva toisluokkalainen tyttö – arjen haasteista käytännönläheisiin tukitoimiin

Siiri oli yleisopetuksen toisella luokalla oleva tyttö, jolla oli pulmia tarkkaavuudessa ja keskittymisessä. Hänen oli vaikea seurata opetusta, ja tuntityöskentelyyn varattu aika kului helposti haaveiluun. Vanhemmat, opettaja ja koulunkäyntiavustaja suunnittelivat hänelle yhdessä tukitoimia. Siirin tavoitteet kirjattiin vihkoon, jonka avulla seurattiin päivittäin, kuinka Siiri osallistui tunneilla ja huolehti sekä koulutavaroistaan että omasta paikastaan luokassa. Tavoitteet merkittiin myös Siirin pulpetinkannen muistilistaan. Vihkon avulla kaikki osapuolet olivat selvillä Siirin edistymisestä ja hänen saamastaan palautteesta. Koulupäiviä ja tunteja jäsennettiin päiväjärjestysten ja tehtävälis-tojen avulla ja Siirin työskentelyä jaksotettiin jakamalla tehtävät pienempiin osiin ja sallimalla hänelle lepotaukoja.

Kun Siirin luokanopettaja vaihtui, koulunkäyntiavustajalle tuli päävastuu tukitoimien käytännön toteutuksesta ja jatkuvuudesta. Koulunkäyntiavustaja oli tukitoimissa tärkeä lenkki eri tahojen välillä, ja hänen tehtävänään oli pitää eri osapuolet ajan tasalla tukitoimien edistymisestä ja yleisestä toimivuudesta. Tavoitteiden saavuttamista edisti kaksi seikkaa: koulun ja kodin toimiva yhteistyö sekä koulun te-

hokas toimintakulttuuri erityisoppilaiden tukemisessa ja koulun henkilökunnan yhteistyön kehittämisessä.

Kun tukitoimia suunniteltiin ja mietittiin, Siiri oli toista luokkaa käyvä 8-vuotias tyttö. Hän opiskeli 13 oppilaan yleisopetuksen luokassa ja sai erityisopetusta pienessä ryhmässä matematiikassa ja äidinkielessä. Siiri oli saanut erityisopetusta ja tukiope- tusta ensimmäiseltä luokalta lähtien 4–5 tuntia viikossa. Lisäksi Siirin luokassa oli ollut ensimmäisellä luokalla koulunkäyntiavustaja kaikilla tunneilla, mutta toisella luokalla vain lähinnä äidinkielen ja matematiikan tunneilla noin 10 tunnilla viikossa.

Siirin matematiikan, lukemisen ja kirjoittamisen oppiminen oli työlästä ja hidasta. Hän oli osallistunut puheterapiaan jo ennen kouluikää, mutta hänellä oli edelleen toisella luokalla vaikeuksia tuottaa useita äänteitä, erityisesti r-äännettä. Hänen puheensakin oli vielä aika epäselvää ja lapsenomaista.

Tukitoimien suunnittelun ja toteutuksen aikoihin alettiin myös harkita toisen luokan kertaamista sekä matematiikan oppimisvaikeuksien että yleisen koulukypsyyden takia. Siiri oli toisluokka-

laisena vielä selvästi ikäistään nuoremman oloinen niin henkisesti kuin fyysisestikin.

Siirin suurimmat vaikeudet koulunkäynnissä olivat kuitenkin tarkkaavuudessa ja keskittymisessä. Hän ei yleensä häirinnyt muita käyttäytymisellään vaan vaipui omiin ajatuksiinsa ja puuhiinsa eikä jaksanut seurata opetusta. Siirin lempipuuhaa oli piirtäminen, mikä näkyi muun muassa kirjojen ja vihkojen sivuilla mellastavina hahmoina. Näistä puuhista irrottautuminen tunnin alussa tai sen aikana oli vaikeaa.

Siiri ei yleensä oma-aloitteisesti osallistunut oppituntien tapahtumiin eikä seurannut, mitä opettaja oli opettamassa. Näin ollen hänen oli vaikea pysyä opetuksessa ja tuntityöskentelyssä muiden mukana. Siiri tarvitsi usein apua tehtävien aloittamisessa ja tehtäväohjeiden ymmärtämisessä, koska ei ollut kuunnellut tai seurannut opettajan koko luokalle antamia suullisia ohjeita. Siirille piti usein toistaa ohjeita ja kehotukset henkilökohtaisesti.

Siirillä oli myös vaikeuksia pysyä oikeassa tehtävässä ja jaksaa tehdä helppoja-kaan tehtäviä loppuun asti. Keskittymisen ja tarkkaavuuden ylläpitämisen vaikeus näkyi lisäksi siten, että hänen tavaransa ja kouluvälineensä olivat usein joko hukassa tai sekalaisena kasana pulpetilla ja sen ympärillä. Siirillä olikin vaikeuksia löytää tunnilla tarvittavat välineet ja ottaa ne esille oikeaan aikaan. Siiri myös häiriintyi helposti luokkakavereiden tekemisistä ja sanomisista, jolloin palaaminen oman tehtävän pariin tai seuraamaan opetusta vei aikaa.

Siiri oli persoonaltaan valloittava ja sympaattinen. Hänellä oli ollut jonkin verran vaikeuksia sosiaalisissa tilanteissa vielä ensimmäisellä luokalla, mutta toisella luokalla kaverisuhteet sujuivat jo varsin hyvin. Omien mielenkiinnon kohteittensa ja poikatyttömäisen, reippaan luonteensa vuoksi

Siiri tuli erityisen hyvin toimeen poikien kanssa.

Siirillä oli myös hyvä huumorintaju, mikä ilmeni muun muassa nokkelina kommentteina ja osuvina huomioina arkisten askareiden keskellä. Hän oli erityisen taitava kuvataiteissa ja hyvin innostunut tekemään kaikkea piirtämällä tai yleensäkin käsin. Siirillä oli ihailtava kyky suunnitella ja toteuttaa kuvia tai rakennelmia vaivattomasti.

TOISEN LUOKAN TUKITOIMET JATKUMONA AIKAISEMMILLE TUKITOIMILLE

Tukitoimia suunniteltaessa opettaja ja koulunkäyntiavustaja ottivat huomioon oppilaan tuen tarpeen lisäksi myös luokan muut oppilaat ja käytettävissä olevat resurssit kuten sen, milloin koulunkäyntiavustaja oli luokassa. Opettaja ja koulunkäyntiavustaja pohtivat luokan ja oppilaan tilannetta niin yhteisen koulutuksen aikana kuin myös muutamien yhteisten tuntien aikana oppituntien ulkopuolella. Tukitoimiksi valittiin lepotauot, tehtävien teosta palkitseminen piirustusvihkon avulla sekä koulutavaroista huolehtimisen ohjaaminen hymyvihkon avulla.

Hymyvihko

Jo aikaisemmin Siirillä oli ollut käytössä ”hymyvihko”, jonka avulla seurattiin ja arvioitiin päivittäin hänen koulunkäyntiään ja sen sujumista tavoitteiden osalta. Vihkolla seurattiin Siirin läksyjentekoa ja tunneilla osallistumista, joista Siiri keskusteli jokaisen päivän päätteeksi opettajansa kanssa. Vihkoon merkattiin hymyilevät kasvot, jos Siiri oli huolehtinut läksyistään ja osallistunut opetukseen esimerkiksi viittaamalla. Jos hän ei ollut mukana jollain tunnilla tai läksyt olivat tekemättä jossain

aineessa, hymyvihkoon laitettiin surulliset kasvat kyseisen tunnin kohdalle.

Hymyvihko toimi myös tiedonkulku- ja yhteydenpitovälineenä kodin ja koulun välillä. Hymyvihko kulki päivittäin Siirin mukana kotiin, jolloin vanhemmat saivat tiedon siitä, miten koulupäivä oli kulloinkin sujunut. Erityisen tehokkaasti seuranta oli vaikuttanut Siirin läksyistä huolehtimiseen. Luokanopettaja ja koulunkäyntiavustaja olivat molemmat sitä mieltä, että hymyvihko oli toimiva menetelmä hänen koulunkäyntinsä tukemisessa. Vihkon käyttämistä päätettiin jatkaa hieman eri tavoittein kuin aiemmin.

Tilanteiden ja tehtävien jäsentäminen

Luokassa oli jo edellisenä vuonna käytetty ja kokeiltu useita tukitoimia sellaisten lasten tukemiseksi, joilla on tarkkaavuus- ja keskittymisvaikeuksia. Luokassa oli ollut muun muassa tapana merkitä aamuisin päiväohjelma taululle kuvin ja sanoin. Uusia tukitoimia mietittäessä opettaja ja koulunkäyntiavustaja päättivät, että myös tuntien rakennetta selvennetään oppilaille merkitsemällä taululle meneillään olevan tunnin tehtävä- tai työjärjestys aina, kun se oli mahdollista.

Siirin kohdalla mietittiin myös matematiikan tehtävien selkeyttämistä jakamalla työskentelyä pienempiin osiin ja eriyttämällä tavoitteita. Matematiikan tunneilla Siirin keskittymis- ja tarkkaavuusvaikeudet korostuivat, koska tehtävät vaativat ponnistelua ja tuntuivat Siiristä usein liian hankalilta. Oppituntien järjestelmällisen ja johdonmukaisen etenemisen oletettiin hyödyttävän Siirin lisäksi myös muita oppilaita.

Tekemisen jaksottaminen

Siirin tarve saada henkilökohtaista tukea ja ohjausta päätettiin ottaa jatkossa paremmin huomioon antamalla hänelle tarpeen

mukaan yksilöllisiä ohjeita tai kertaamalla opettajan antamat ohjeet. Siirin jaksamista tehtävien teossa ja keskittymistä niihin päätettiin tukea pienillä lepotauoilla työskentelyn lomassa, omalla paikalla. Luokassa liikkumista tuntien aikana oli pyritty rajoittamaan jo aikaisemmin luokan yleisen levottomuuden takia.

Opettajan tai koulunkäyntiavustajan antamien lepoetkien toivottiin motivoivan ja kannustavan Siiriä työskentelemään. Lepo- tai piirtelytaun ajateltiin toimivan myös palkintona valmiiksi tehdystä tehtävästä. Sovittiin, että opettaja tai avustaja tarkistaa Siirin tehtävät, antaa niiden onnistumisesta suullisen palautteen ja auttaa mahdollisissa korjauksissa, minkä jälkeen Siiri saa lepotauon. Lepotauon jälkeen opettaja tai avustaja palauttaa Siirin tehtävien pariin antamalla uudet ohjeet ja tavoitteen. Myös erityisopettaja osallistui Siirin tukemiseen äidinkielellä, matematiikassa ja puheopetuksessa.

Suunnittelun haasteet

Tukitoimien suunnitteluvaiheessa suurimmaksi haasteeksi nousi koulunkäyntiavustajan ja opettajan yhteisen suunnitteluajan rajallisuus. Vaikka koulullamme oli varattu aikaa yhteiseen opetuksen suunnitteluun viikoittain, yhteistyö rajoittui usein lyhyeen keskusteluun tunnille mentäessä tai tunnin alussa. Yhteisen keskusteluajan löytymistä vaikeuttivat muun muassa opettajan oman luokan ulkopuoliset opetustunnit aamuisin ja iltapäivisin sekä koulunkäyntiavustajan työskentely kahdessa eri luokassa. Koulunkäyntiavustaja ei tällöin voinut saada kokonaiskuva oppilaan päivästä eikä siten esimerkiksi huolehtia palautteen antamisesta oppilaille päivän päätteeksi.

Koulunkäyntiavustajan siirtyminen toiseen luokkaan päivän aikana jätti helposti asioita kesken, ja koulunkäyntiavustaja joutui usein myös tulemaan

tilanteisiin tietämättä, mitä luokassa oli aikaisemmilla tunneilla tapahtunut. Näin ollen opettajan ja koulunkäyntiavustajan yhteistyöstä puuttui se tiivis jatkumo, joka mahdollistaa suoran ja nopean tiedonkulun ja yhteistyön. Ongelmatilanteita pyrittiin ennakoimaan merkitsemällä koulunkäyntiavustajan läsnäolotunnit opettajan päiväjärjestykseen näkyvälle paikalle ja sopimalla vastuunjaosta eri tilanteissa: koulunkäyntiavustaja olisi pääasiallisesti vastuussa Siirin tukemisesta ollessaan paikalla, ja opettaja keskittyisi Siiriin enemmän, kun koulunkäyntiavustaja oli toisessa luokassa.

TUKITOIMIEN KÄYTÄNNÖN TO- TEUTUS

Suunnitelmien käytännön toteutus loppusyksyllä sai kuitenkin ennen varsinaista aloitusta jo ensimmäisen haasteen, kun luokanopettaja jäi sairauslomalle. Tämä muutti suunnitelmia osaltaan välittömästi ja vaikeutti niiden toteutusta. Tukitoimet käynnistettiin kuitenkin suunnitellusti pitämällä palaveri Siirin ja hänen vanhempiansa kanssa. Palaveriin osallistuivat koulunkäyntiavustaja ja erityisopettajan viransijainen, joka oli työskennellyt Siirin kanssa syksyn ajan. Erityisopettaja keskusteli vanhempien kanssa lähinnä matematiikan sujumisesta ja mahdollisista tukitoimista sen osalta. Koulunkäyntiavustaja taas keskusteli Siirin ja hänen vanhempiansa kanssa hymyvihkon käytön jatkamisesta ja siihen tehtävistä muutoksista.

Hymyvihko ja muistilista

Hymyvihkoon jätettiin aikaisemmista tavoitteista viittaaminen ja tunneilla osallistuminen, koska ne olivat edelleen Siirille vaikeita. Kaikkien paikalla olleiden mielestä ne tarvitsivat edelleen seurantaa ja tu-

kea. Koska läksyjen teko jo sujui, uudeksi harjoittelun kohteeksi päätettiin vaihtaa oman paikan siisteydestä ja koulutavaroiden mukanaolosta huolehtiminen. Tämä tavoite oli sopiva vanhempienkin mielestä, koska Siirillä oli vaikeuksia pitää tavaroita järjestyksessä myös kotona ja huolehtia kouluun otettavista välineistä ja kirjoista omatoimisesti.

Uusien tavoitteiden tueksi koulunkäyntiavustaja oli tehnyt pulpetin kanteen laitettavan muistilistan, jossa tavoitteet oli jaettu osiin ja numeroitu päivän ja tuntienkulun mukaan sekä havainnollistettu kuvilla. Palaverissa tavoitteet käytiin vielä läpi ja niistä keskusteltiin Siirin ja hänen vanhempiansa kanssa. Näin varmistuttiin, että vanhemmat olivat samaa mieltä tavoitteista ja että tavoitteet olivat Siirille tarpeeksi selkeät ja käytännönläheiset. Uudet tavoitteet oli tarkoitus ottaa virallisesti käyttöön vasta palaveria seuraavan viikon alusta. Siiri kuitenkin otti ne käyttöön oma-aloitteisesti palaveria seuraavana päivänä.

Luokanopettajan sairausloman vuoksi koulunkäyntiavustajan piti toimia luokan sijaisena tukitoimien varsinaisena aloituspäivänä. Tämän jälkeen hänen vastuullaan oli myös sijaisten perehdyttäminen Siirin ja muun luokan tilanteeseen ja työskentelytapoihin. Kaikesta huolimatta Siirin tavoitteiden seuranta ja arviointi pääsivät suunnitelman mukaisesti käyntiin.

Pulpetin kannessa oleva muistilista oli Siirille selvästi tarpeellinen ja hyödyllinen tuki, koska sen avulla tavoitteista oli helppo muistuttaa Siiriä arjen kiireenkin keskellä. Muistilistan avulla välttyttiin myös liialliselta, niin aikuista kuin lastakin turhauttavalta sanalliselta toistamiselta. Jos Siirin tavarat olivat levällään pulpetilla tai esillä olivat väärät tavarat, muistilistan sopivan kohdan osoittaminen oli nopea ja riittävä kehoitus laittaa tavarat oikeille paikoilleen.

Siiri oli alusta asti itse hyvin motivoitunut ja innokas saavuttamaan asetetut tavoitteet ja toimimaan ohjeitten mukaisesti. Siiri saattoi kysyä useita kertoja päivässä, oliko hänellä oikeat kirjat esillä, tai näyttää pyytämättä, että tarvittavat kouluvälineet olivat mukana. Vaikka unohduksia sattuiakin, Siiri ei ollut missään vaiheessa uhmakas tai vastustellut yhdessä sovittuja tavoitteita.

Tukitoimien alullepanon jälkeen koulunkäyntiavustajan vastuulle jäi lähinnä luokanopettajan sijaisten perehdyttäminen Siirin tavoitteiden seurantaan ja arviointiin sekä tukitoimiin yleensä. Koska koulunkäyntiavustaja ei ollut useinkaan luokassa viimeisten tuntien aikana, jäi hymyvihkon varsinainen täyttäminen ja keskustelu Siirin ja opettajan väliseksi asiaksi. Koulunkäyntiavustaja ohjasi ja tuki Siiriä muutoin päivän aikana ja keskusteli opettajien kanssa päivien sujumisesta.

Hymyvihkoon ja muistilistaan kirja-tuissa asioissa näkyi selkeää parannusta jo ensimmäisen viikon aikana. Ilahduttavinta oli Siirin oma aktiivisuus ja vastuunottaminen omasta harjoittelustaan. Siirin reppu alkoi olla useimmiten pulpetin naulassa jo koulunkäyntiavustajan tullessa luokkaan. Silloinkin, kun reppu ei ollut ehtinyt ihan nauaan asti, se oli kuitenkin pulpetin vieressä eikä esimerkiksi käytävässä tai ulkona. Se ei myöskään enää pursuillut ympäröivään sinne puoleksi heitettyjä kirjoja, piirustuksia ynnä muuta, kuten aikaisemmin. Myös Siirin pulpetin kansi oli siistiytynyt huomattavasti: aikaisemmin pulpetti ja sen lähiympäristö olivat täynnä kesken-eräisiä piirustuksia, kyniä ja monisteita, mutta vähitellen tavarat tuntuivat löytävän oikeat paikkansa, ja Siiri otti varsin jouhevasti kirjoitusvälineet ja tunnilla tarvittavat kirjat esille.

Pientä muistuttelua ja herättelyä Siiri toki välillä vielä tarvitsi. Siirillä oli edel-

leen vaikeuksia osallistua tunneilla, vaikka pulpetilla olevia tavaroita karsittiin ja aikuinen ohjasi tuntityöskentelyä. Siirin taipumus vajota omiin ajatuksiinsa teki hänelle vaikeaksi seurata tunnin tapahtumia oma-aloitteisesti, joten ulkopuolinen tuki tunnin alussa ja mukana pysymisessä oli edelleen tarpeen.

Harjoittelussa edistyminen samoin kuin Siirin yritteliäisyys antoivat paljon mahdollisuuksia myönteisen palautteen antamiseen ja Siirin kannustamiseen kehuilla. Liiallisina ne kuitenkin saivat herkin tytön hämilleen. Erityisesti koko luokan kuullen sanotuista kehuista Siiri tuntui nolostuvan eikä pitänyt koko luokan huomiosta. Näin ollen koulunkäyntiavustajan hiljaiset kannustukset ja ohimennessä huikatut kehut tuntuivat toimivan parhaiten.

Tehtävien jaksottaminen

Lähinnä matematiikan tunneille suunniteltua piirustusvihkoa ei otettu missään vaiheessa käyttöön, koska se tuntui liian suurelta keskeytykseltä tehtävien teon aikana. Vaarana oli Siirin uppoutuminen suuren taideteoksen väsäämiseen, jolloin laskutehtäviin palaaminen olisi voinut osoittautua hyvin työlääksi. Toinen syy oli se, että matematiikassa oli meneillään allekkainlaskujakso, joka sujui Siiriltä varsin hyvin ja oli hänelle helpompaa ja mielekkäämpää kuin kaksinumeroisilla luvuilla laskeminen muutoin. Myös kyseisten laskujen sujuminen hyvin muullakin luokalla antoi koulunkäyntiavustajalle enemmän aikaa keskittyä Siirin henkilökohtaiseen ohjaamiseen ja tukemiseen kuin aikaisemmin syksyllä.

Pian kävi ilmi, että Siirille riitti useimmiten palkinnoksi ja lepotauoksi tehtävien teon keskellä lyhyt jutteluhetki, jonka jälkeen palattiin takaisin tehtävien pariin. Tässäkin tavassa oli tietenkin omat haasteensa, koska Siiri olisi jutellut mielel-

lään vaikka koko tunnin. Tilanteet vaativat koulunkäyntiavustajalta selkeää ja johdonmukaista toimintaa: Siirille piti tehdä selväksi, mistä häntä lepotauolla palkittiin ja mitä hänen odotettiin tekevän seuraavaksi.

Tehtävienteko pilkottiin osiin, jolloin Siirillä oli tunneilla selkeä työskentelymalli. Hänelle annettiin suulliset ohjeet siitä, mitä tehtäviä pitäisi seuraavaksi tehdä, milloin koulunkäyntiavustaja tulisi tarkistamaan tehdyt tehtävät ja minne asti tunnilla olisi hyvä ehtiä laskemaan. Tunnin työskentelymäärät pyrittiin miettimään alakanttiin, ettei Siirille tulisi tunnetta, ettei hän voisi ehtiä tai pystyisi laskemaan niin paljon kuin pyydettiin. Alakanttiin asetetut tavoitteet antoivat helpommin ja useammin mahdollisuuden saavuttaa tavoitteet ja jopa ylittää ne. Tällöin Siiri sai tuntea onnistuvansa ja ylittävänsä sekä omat että aikuisen odotukset.

Jatkuvaa Siirin vieressä istumista kannatti välttää. Yleensä sujuvin toimintamalli tunnin aikana oli, että koulunkäyntiavustaja istui Siirin vierellä tai seisoi hänen lähettyvillään vain opettajan koko luokalle suunnatun opetuksen ajan ohjaamassa Siirin keskittymistä ja tarkkaavuutta oikeaan suuntaan. Tämän jälkeen koulunkäyntiavustaja yleensä antoi Siirille vielä henkilökohtaiset ohjeet ja katsoi, että Siiri oli ymmärtänyt tehtävän oikein ja pääsi siinä alkuun. Tärkeää oli myös kertoa Siirille, että koulunkäyntiavustaja tulisi hetken kuluttua katsomaan, kuinka tehtävänteko sujui.

Tämän jälkeen koulunkäyntiavustaja kävi välillä ohjaamassa muita oppilaita ja palasi Siirin luo aika ajoin varmistamaan, että hän pysyi oikeissa tehtävissä, ja tarkistamaan jo tehdyt tehtävät. Tällöin oli usein myös sopiva ja luonteva hetki pitää pieni tauko, kehua aikaansaannoksia ja rupertella tovi, minkä jälkeen koulunkäyntiavustaja

taas palautti Siirin takaisin tehtävien pariin ja antoi jatko-ohjeet työskentelyä varten. Siiri sai näin toimien tehtyä aikaisempaa enemmän ja paremmin tehtäviä itsenäistikin ilman tarvetta aikuisen jatkuvaan läsnäoloon ja tukeen tehtävien jokaisessa vaiheessa. Näin Siiri sai myös harjoitella omatoimisuutta ja vastuun ottamista omasta toiminnastaan.

POHDINTA

Koulun ja kodin välinen onnistunut yhteistyö oli tukitoimien toimivuuden ja tehokkuuden perusta. Siirin koulunkäynnin haasteista, tuentarpeesta ja tavoitteista keskusteltiin ja sovittiin yhdessä koulun henkilökunnan, Siirin ja hänen vanhempiansa kanssa. Perheen tuki ja kiinnostus Siirin koulunkäyntiä kohtaan antoivat vahvan pohjan Siirin auttamiselle myös koulussa. Ilman vanhempien halua osallistua Siirin tukitoimiin, muun muassa kotitehtävissä auttamalla ja koulutarvareiden mukanaolosta huolehtimalla, olisivat koulun tukitoimet olleet tehottomammat. Myös Siirin myönteinen asenne ja oma panostus tavoitteiden saavuttamiseksi olivat tärkeitä. Loppujen lopuksi mitään pysyvää muutosta ei todennäköisesti olisi saavutettu, ellei Siiri itse olisi sitoutunut tavoitteisiin ja kokenut niitä tarpeellisiksi.

Tukitoimien kohdennus tuntuikin onnistuneelta niin eri osapuolien motivoitumisen näkökulmasta kuin saavutettujen tavoitteiden osalta. Opetustilanteiden ja tehtävien jäsentäminen oli tehokas tapa selkiyttää päivien ja tuntien kulkua ja siten auttaa Siirin pärjäämistä ja mukana pysymistä. Arjen tilanteisiin kohdistetuilla pienilläkin toimilla voidaan saada aikaan käytännön tason muutoksia, kuten Siirin koulunkäynnissä tapahtui. Oikeanlainen tuki oikeassa tilanteessa voi helpottaa lap-

sen päivää huomattavasti ja auttaa häntä selviämään tehtävistä, jotka ilman tukea olisivat vaikeita tai jopa ylivoimaisia.

Ennakoinnilla on huomattava merkitys epäonnistumisten ja turhauttavien kokemusten estämisessä. Lapselle, jolla on ongelmia tarkkaavuudessa ja keskittymisessä, voivat huolellisesti annetut, selkeät ohjeet ja lapsen auttaminen tekemisen alkuun jo säästää monelta itsetuntoa ja minäkuva alentavalta takaiskulta. Vaikka takaiskut näyttävät tapahtuessaan pieniltä, voivat ne toistuessaan nakertaa lapsen itsetuntoa vähän kerrallaan. Siinä mielessä huolellisesti suunnitellut ja kohdennetut tukitoimet ovat jo puoli voittoa. Onnistumisen edellytykset maksimoimalla on todennäköistä, että lapsi saa hyviä kokemuksia omasta pärjäämisestään, vaikkei kaikkia tavoitteita saavutettaisikaan.

Sijaisten vaihtuvuus ja uusien ihmisten perehdyttäminen Siirin koulunkäynnin haasteisiin ja tukitoimiin oli koulunkäyntiavustajan näkökulmasta välillä stressaavaa ja turhauttavaakin. Työparin vaihtuminen on aina haasteellista, ja tutustuminen vaatii aikaa. Työparin opetustyylin ja toimintamallien omaksuminen vie aikaa samoin kuin yhteisten työtapojen, työnjaon ja -roolien muodostuminen. Uusi ihminen luokassa on suuri muutos myös oppilaille, joiden täytyy samanaikaisesti totutella tutun opettajan poissaoloon ja opetella uuden opettajan tavoille.

Myös vastuukysymykset mietityttävät aina uuden sijaisen kanssa työskennellessä. Mitä täytyy kertoa? Mitä sijaisen olisi hyvä tietää? Oma lukunsa tietysti on, muistaako koulunkäyntiavustaja tukea uutta työpariaan tarpeeksi järjestämällä aikaa keskusteluun ja kertomalla kaikkea olennaista. Toinen asia on haluaako tai osaako sijainen työskennellä koulunkäyntiavustajan kanssa työparina ja hyödyntää tämän osaamista ja tietoa luokasta ja sen

oppilaista. Yhteistyön sujumiseen voi vaikuttaa se, millaisia kokemuksia sijaisella on koulunkäyntiavustajan kanssa työskentelystä ja vastuun jakamisesta luokassa toisen aikuisen kanssa.

Koulunkäyntiavustajan näkökulmasta vastuun jakaminen ja avun saaminen koulun johdolta ja muilta työtovereilta on kuvatus kaltaisissa tilanteissa ensisijaisen tärkeää. Koska myös erityisopettajallamme oli kyseisenä ajanjaksona sijainen, koulumehtorin tuki korostui entisestään luokan toiminnan ja tukitoimien jatkuvuuden varmistamisessa sekä sijaisten asianmukaisessa perehdyttämisessä.

Koulun rehtori vaikuttaa ratkaisevasti koko koulun asenneilmapiiriin ja muun muassa siihen, miten opettajakunta suhtautuu koulunkäyntiavustajiin. Koulun toimintakulttuuri taas näkyy vanhemmille ja vaikuttaa heidän asennoitumiseensa luokan toista aikuista kohtaan. Vanhemmat voivat opettajien ohella hyötyä vastuuta jakavasta koulunkäyntiavustajasta, joka on hyvin perehtynyt työhönsä ja tuntee luokan lapset.

Rehtorin myönteisyys opettajan ja koulunkäyntiavustajan yhteistyön kehittämiseen näkyy koulullamme myös yhteisen ajankäytön mahdollistamisena tuntikehyyksen sisällä. Niin sanotut tiimijat ovat kaikkien opettajien ja koulunkäyntiavustajien käytettävissä, jolloin yhteistä suunnittelu-aikaa on sisällytetty lukujärjestykseenkin yksi tunti viikossa. Koulumme henkilökuntaa kannustetaan koulutukseen ja itsensä kehittämiseen ammattinimikkeestä riippumatta, mikä antaa opettajakunnalle ja koulunkäyntiavustajille mahdollisuuden tasa-arvoiseen kohtaamiseen ja yhteistyöhön. Koulunkäyntiavustajilla on myös mahdollisuus painottaa toimintansa eri alueille omien taipumuksiensa mukaan. Mielekkäät ja motivoivat työtehtävät auttavat koulunkäyntiavustajia jaksamaan ja

pitävät työn antoisana. Oman työnkuvan laajentaminen, vastuunsaaminen ja vaihtelevat, haasteelliset työtehtävät lisäävät työn merkitystä niin itselle kuin työyhteisön muillekin jäsenille.

Koulun henkilökunnan ja kodin yhteistyö Siirin tukemiseksi onnistui tilanteen asettamista haasteista huolimatta hyvin. Se myös mahdollisti erilaisten näkökulmien ja ideoiden yhdistämisen. Siirin tukitoimissa pyrittiin huomioimaan hänen yksilölliset taipumuksensa ja tarpeensa, ne asiat, joista Siiri itse hyötyisi eniten. Siiriä palkittiin ja kannustettiin tavoilla, jotka olivat helpos- ti ja luontevasti toteutettavissa arjen työn keskellä. Tavoitteet pyrittiin tekemään myös Siirille itselleen mieluisiksi. Tärkeää oli erityisesti havainnollistaa päivärytmiä, keskittyä vain muutamaa olennaisiin asi- oihin kerrallaan ja jaksottaa Siirin tunti- työskentelyä. Siirin oma toiminta pyrittiin tekemään näkyväksi asettamalla tavoitteet käytännönläheisesti ja seuraamalla hänen edistymistään aktiivisesti.

Kiitokset:

Haluamme kiittää Keljon koulun rehtoria tuesta ja avusta kirjoitusprosessissa sekä Siirin perhettä osal- listumisesta tukitoimiin ja luvasta julkaista artikkeli. Tämä artikkeli perustuu Opetushallituksen rahoit- taman koulutuksen ”Tarkkaavuuden ja toiminnan- ohjauksen ongelmien tukeminen koululuokassa opettajan ja koulunkäyntiavustajan yhteistyönä” yhteydessä tehtyyn opintosuoritukseen. Opintosuo- rituksen työstämisen artikkeliksi on osaltaan mah- dollistanut Raha-automaattiyhdistyksen Niilo Mäki Säätiölle myöntämä kohdennettu toiminta-avustus.

Kirjoittajatiedot:

Marja Karppinen työskentelee koulunkäyntiavusta- jana ja Katja Petäjä, KM, luokanopettajana Keljon koululla Jyväskylässä. Vesa Närhi, PsT, toimii tutki- jana ja kouluttajana Niilo Mäki Instituutissa.